

ЗВІТ

ОПИТУВАННЯ ПАЛАТИ ЩОДО
СПРИЙНЯТТЯ РІВНЯ КОРУПЦІЇ 2015

UKRAINE
ACC
THE CHAMBER OF COMMERCE

КОРУПЦІЯ У ЦИФРАХ

88%

респондентів
стикались з корупцією
у ході ведення бізнесу
в Україні

98%

опитаних вважають
корупцію **поширеним**
явищем в Україні

82%

опитаних вважають
боротьбу з корупцією
пріоритетом №1
для поліпшення
бізнес-клімату

Американська торговельна палата в Україні
Робоча група з питань протидії корупції | Комплаєнс клуб

Американська торговельна палата в Україні

B2G

Підтримуємо дієвий діалог між бізнесом і владою

B2B

Постійно створюємо можливості для бізнес-партнерства

B2U

Просуваємо Україну в світі як привабливий напрям для інвестицій

Зміст

Вступне слово	2
Про опитування	4
Загальна оцінка рівня корупції в Україні	7
Практики компаній щодо боротьби з корупцією	14
Оцінка учасників опитування	18
Рекомендації	22

Вступне слово

Андрій Гундер | Президент Американської торговельної палати в Україні

Шановні Друзі,

Протягом 2015 року в Україні були засновані державні структури, покликані викоринювати і упереджувати корупцію. Створено Національне антикорупційне бюро України, Національне бюро розслідувань, обрані Голова САП і детективи. Міністерством фінансів України було впроваджено електронний портал Edata, який являє собою систему контролю над використанням загальнонаціональних фінансових ресурсів. Крім того, державними органами активно використовується система допорогових державних закупівель ProZorro, яка майже вдвічі зменшує вартість необхідних державі товарів і послуг. Прозорість забезпечила збільшення щомісячних надходжень у державний бюджет на 2 мільярди гривень і покращила позиції України у Глобально-

му рейтингу відкритості даних. Наприкінці 2015 року Американська торговельна палата дослідила сприйняття корупції в Україні. Головні результати опитування наведені у цьому звіті. Наразі боротьба з корупцією знаходиться у зародковому стані. Ми усвідомлюємо, що треба робити більше, працювати наполегливіше, аби країна нарешті позбулася цієї ракової пухлини. Незважаючи на складність завдання, Американська торговельна палата оптимістично налаштована щодо перспектив викоринення корупції в Україні. Ми переконані, що узгоджені дії органів державної влади, некомерційних організацій і бізнес спільноти зроблять Україну більш прозорою і успішною. Все це свідчить про певний прогрес України на шляху реформ. Наприкінці 2015 року Американська торговельна палата дослідила сприйняття корупції в Україні. Головні результати опитування наведені у цьому звіті. Наразі боротьба з корупцією знаходиться у зародковому стані.

*Із найкращими побажаннями,
Андрій Гундер*

Ігор Світлик | Голова Робочої групи Палати з питань протидії корупції

Надзвичайно низькі позиції, які Україна займає у різних антикорупційних рейтингах, стали звичними та вже нікого не дивують. Будучи європейською країною з євроінтеграційними сподіваннями, ми все ж ще далекі від Європи. Набравши 27 балів зі ста можливих у Індексі сприйняття корупції Трансперенсі Інтернешнл за 2015 рік, ми, натомість, розташувалися поряд з африканськими країнами у рейтингу організації. Таке «досягнення» цілком відповідає результатам останнього опитування Палати, відповідно до яких вражаючи 88 відсотків респондентів зіткнулися з корупцією під час ведення бізнесу в Україні.

Надзвичайно складно приваблювати інвесторів до країни з такою репутаці-

єю — на фоні зростаючого тренду боротьби з хабарництвом за кордоном, низький рівень корупції і стабільні та передбачувані правила є ключовими факторами для залучення інвестицій. Це сильно резонує з очікуваннями ринку — 82 відсотки опитаних вважають боротьбу з корупцією пріоритетом номер один для покращення бізнес-клімату в Україні.

Разом з тим, є певні підстави для оптимізму. 83 відсотки респондентів готові співпрацювати з правоохоронними органами та надавати будь-яку необхідну інформацію для притягнення корумпованих чиновників до відповідальності, якщо ця інформація буде використана правоохоронними органами належним чином і призведе до адекватних дій. Очевидно, що органи влади повинні докласти чимало зусиль для того, щоб переконати бізнес у наявності таких намірів.

Ми сподіваємося, що цей звіт сприятиме подальшому діалогу між приватним і публічним секторами щодо окреслених важливих питань. Ми дякуємо всім респондентам за їх відверті відповіді та цінний внесок у цей діалог.

Про опитування

Основними завданнями першого опитування щодо сприйняття корупції, проведеного у березні 2014, були отримання відвертої інформації від бізнесу щодо поширеності корупції в Україні та донесення цієї інформації до компетентних органів. Одразу після Революції гідності, здавалося, був найкращий час для проведення дослідження щодо сприйняття рівня корупції в Україні та збору важливих даних, які можна було б використовувати як відправну точку для подальших порівнянь.

Друге опитування щодо сприйняття корупції було проведене наприкінці 2015, та, окрім визначених вище завдань, мало на меті оцінити як сприйняття корупції змінилось та які основні зрушення відбулись з часу попереднього опитування.

Перше опитування охоплювало період з січня 2013 по лютий 2014; друге — з березня 2014 по жовтень 2015. Подальші посилання на 2014 та 2015 роки вказують на рік проведення опитування та відповідний період. Учасниками опитування 2014 р. стали більше 100 працівників компаній-членів Палати, більшість — представники великих міжнародних компаній. У 2015 р. в

опитуванні взяли участь 99 респондентів. Результати відображають сприйняття рівня корупції компаніями, що працюють у різних галузях економіки. Найбільш активними учасниками стали представники юридичного бізнесу та консалтингу, банківського та фінансового секторів, ІКТ-індустрії та сектору харчової промисловості.

Варто зазначити, що, порівняно з попереднім роком, менше учасників опитування представляли фармацевтичні компанії та сектор роздрібної та оптової торгівлі, у той час як юридичні компанії та харчова індустрія виявили більшу активність. Також в опитуванні взяли участь представники інших секторів, включно з готельним бізнесом, тютюновими, логістичними та рекламними компаніями.

У порівнянні з результатами 2014 р. дещо зменшилась кількість невеликих компаній та збільшилась частка компаній, що налічують понад 100 працівників.

Цей звіт містить результати та порівняльний аналіз відповідей 2014 р. та 2015 р. Звертаємо Вашу увагу, що представлені у звіті цифри були округлені.

Графік 1 | Поширеність корупції в Україні

	2014	2015
Чи вважаєте Ви, що корупція поширена в Україні?	99% Так	98% Так
Чи стикались Ви з корупцією у ході ведення бізнесу в Україні?	91% Так	88% Так

Поданий вище графік вказує на те, що респонденти не бачать значного прогресу в питанні боротьби з корупцією в Україні. Це, мабуть, найбільш вражаючі цифри, які вказують на те, що бізнес розглядає корупцію як абсолютно поширене явище в Україні.

Ці результати є підтвердженням того, що компанії стикаються зі значними перешкодами у ході ведення бізнесу в Україні.

Певного оптимізму додає те, що дещо знизилась кількість осіб, які безпосередньо стикнулися з корупцією.

Чи є позитивні зрушення?

Напевно, це головне питання, яке прямо стосується мети опитування — оцінка сприйняття бізнесом корупції в Україні. На питання чи зменшилася корупція з березня 2014 р. більшість респондентів дали негативну відповідь.

73% респондентів не побачили прогресу у боротьбі з корупцією

Найцікавіше, що у 2014 р. був зафіксований ідентичний результат. Відсутність позитивної динаміки, безумовно, повинна викликати занепокоєння у посадових осіб, відповідальних за боротьбу з корупцією, оскільки це вказує на несприйняття бізнесом звітів уряду про вжиті заходи і прогрес у боротьбі з корупцією.

Загальна оцінка рівня корупції в Україні

Які види корупції є найбільш поширеними в Україні?

Графік 2 | Найбільш поширені види корупції в Україні*

* Респондентам було запропоновано обрати до трьох варіантів відповіді

Очікувано, вимагання хабара є найбільш поширеним видом корупції в Україні. Не зважаючи на те, що відповідальність за таке правопорушення була

суттєво посилена за останні два роки, ситуація порівняно із 2014 р. не змінилась. Очевидно, що відповідальність не може бути ефективним механізмом

попередження корупції, коли немає органів, які забезпечують невідворотність покарання.

Варто відзначити, що цього року перелік видів корупції був дещо розширений та включав в себе вимоги надати пожертву, проспонсорувати поїздку, а також вимогу надати «відкат» для забезпечення перемоги у тендері. Останній вид зайняв третє місце, і це відображає поширену думку, що сфера державних закупівель є однією з найбільш корум-

пованих. Безумовно, на цей напрямок влада має звернути особливу увагу. Респонденти, які обрали власний варіант відповіді, згадали про такі види корупції як незаконний податковий тиск з метою отримання хабара, а також судову корупцію.

“Неправомірний податковий тиск, спрямований на отримання хабара за списання незаконної частини штрафу, є дуже поширеним

Чи є корупція необхідною для досягнення успіху в Україні?

Нижче подані, ймовірно, найбільш обнадійливі цифри цього звіту — більшість опитаних не вважає хабар необ-

хідною умовою для того, щоб успішно вести бізнес в Україні.

Графік 3 | Корупція як передумова більшої конкурентоспроможності

	2014	2015
Чи вважаєте Ви, що компанії в Україні повинні вдаватися до корупційних дій для того, щоб мати більші шанси на успіх?	39% Ні, такої необхідності немає	65% Ні, такої необхідності немає

Зважаючи на те, що результати 2014 р. були прямо протилежними — лише 39 відсотків респондентів відповіли, що немає

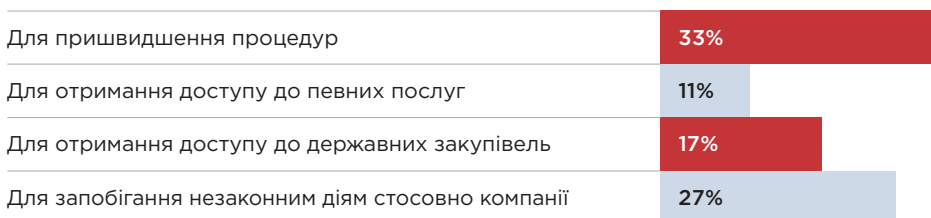
необхідності давати хабарі для досягнення успіху — це найбільш обнадійлива тенденція, яку відображає звіт.

Загальна оцінка рівня корупції в Україні

У 2014 р. ми запитали про причини залучення до корупційних діянь. Респонденти могли обрати один або кілька варіантів відповіді з запропонованого переліку. Найбільша кількість осіб обрала наступні варіанти: «для прискорення процедур» (81%), «для отримання доступу до певних послуг» (64%), «для отримання доступу до державних закупівель» (46%). Цього разу ми вирішили визначити одну найбільш поширену причину, отже, респон-

денти могли обрати лише одну відповідь. У той час як «лідер» не змінився, є певна динаміка в інших сферах. Респонденти також мали можливість надати свій варіант відповіді. Нижче наведені окремі відповіді 2014 та 2015 років. Більший розмір шрифту вказує, що відповідна причина була зазначена двома і більше респондентами. Чим більший розмір шрифту — тим більше респондентів обрало відповідний варіант.

Графік 4 | Найбільш поширені причини залучення до корупційних діянь

2014	2015
<ul style="list-style-type: none"> • Зменшення необґрунтованих санкцій • Для отримання відшкодування ПДВ • Унікаємо і здійснюємо лише законні операції • Немає іншого вибору • Для уникнення неправомірних обвинувачень 	<ul style="list-style-type: none"> • Для ведення будь-якого високоприбуткового бізнесу • Всі варіанти • Щоб запобігти втручанню в законну діяльність компанії • Щоб спростити собі життя • Для отримання переваг на ринку

Корупція сконцентрована в столиці чи розпорошена по всій країні?

Графік 5 | На Вашу думку, які владні структури є найбільш корумпованими?

2014

2015

● % Місцеві ● % Центральні ● % На центральному та місцевому рівнях ● % Незалежні агентства та експертні органи

Найбільш очевидним трендом, який ілюструє графік, наведений вище, є значне зростання корупції на місцевому рівні — з 5 до 17 відсотків. Місцеві вибори 2015 р. є гарною відправною точкою для подальшої оцінки, і

ми сподіваємося побачити позитивну динаміку вже цього року. Переважна більшість респондентів надалі вважає, що рівень корупції на місцевому та центральному рівнях є однаково високим.

На питання щодо відповідності українського антикорупційного законодавства міжнародним стандартам, більшість респондентів відповіли негативно.

60% респондентів вважає, що українське законодавство не відповідає міжнародним стандартам

Результати 2014 р. були протилежними — майже 75 відсотків респондентів відповіли, що вважають норми українського законодавства такими, що відповідають міжнародним стандартам.

Зважаючи на прийняття нового антикорупційного законодавства, ми не очікували побачити таку негативну динаміку. Видається, що відповіді були радше

Загальна оцінка рівня корупції в Україні

емоційними і пов'язаними з загальним негативним сприйняттям антикорупційних заходів уряду. Одним із можливих підтверджень цього припущення є

те, що жоден з респондентів не надав коментарів щодо того, в якій саме частині українське законодавство не відповідає міжнародним стандартам.

Графік 6 | Ефективність застосування антикорупційного законодавства правоохоронними органами

	2014	2015*
Чи ефективно правоохоронні органи застосовують антикорупційне законодавство?	96% Ні, неефективно	89% Ні, неефективно

* Було додано новий варіант відповіді «Не можу відповісти»

Хоча частка опитаних, які вважають, що правоохоронні органи не ефективно застосовують антикорупційне законодавство, зменшилась, тенденція залишається радше негативною, оскільки жоден з респондентів не відзначив роботу правоохоронних органів як ефективну (у 2014 р. таких було 4 відсотки). Водночас, 11 відсотків опитаних не змогли дати однозначну відповідь на це питання та обрали варіант «Не можу відповісти». Однак, такі результати можуть бути пояснені тим, що впродовж

2015 р. в Україні не було жодного органу, відповідального за запобігання корупції. Така функція виконуватиметься Національним агентством із запобігання корупції (НАЗК), яке наразі лише формується.

Те ж стосується і Національного антикорупційного бюро, що займається розслідуванням випадків корупції на найвищому рівні. Бюро створено майже рік тому, але не могло запрацювати на повну силу через кадрові питання

та затримки з призначенням керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. З іншого боку, такий низький

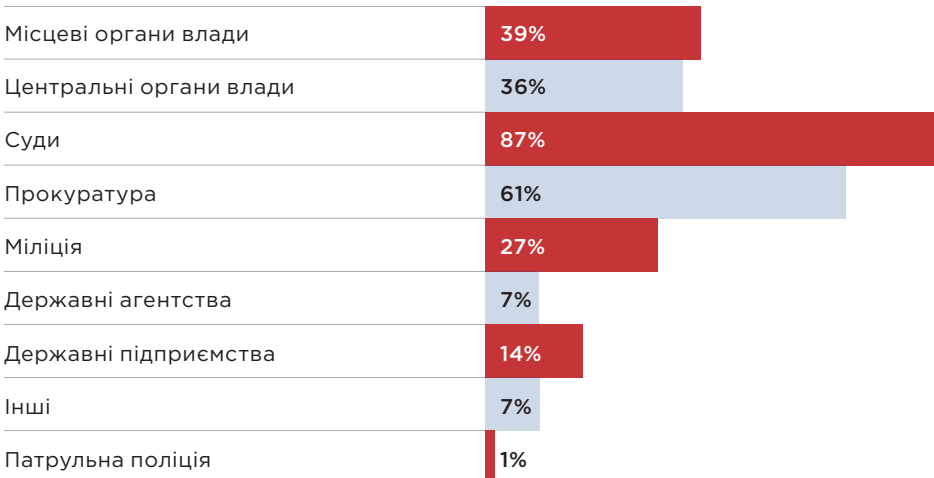
результат є гарною відправною точкою для подальших оцінок ефективності новостворених органів.

Які інституції є найбільш корумпованими в Україні?

Другий рік поспіль суди сприймаються як найбільш корумповані органи в країні. Ці дані корелюють з надзвичайно високим суспільним попитом на ґрунтовну реформу судової системи.

Одразу за судами в анти-рейтингу слідує прокуратура. Варто зазначити, що цього року парламент позбавив прокуратуру функції загального нагляду, яка вважалася одним з основних джерел

Графік 7 | Найбільш корумповані органи*

* Респондентам було запропоновано обрати до трьох варіантів відповіді

Загальна оцінка рівня корупції в Україні

корупції. Крім того, органи прокуратури більше не розслідуватимуть кримінальні справи, крім тих, що стосуються порушень, вчинених іншими правоохоронними органами. Зважаючи на це, є надія, що наступного року результати покращаться.

Результати щодо рівня корупції в місцевих органах влади підтверджують тенденцію, про яку ми згадували вище — порівняно з минулим роком, респонденти вбачають підвищення рівня корупції на місцевому рівні.

“ Всі органи влади корумповані, крім нової поліції (поки що)”

Серед респондентів, що запропонували свій варіант відповіді, більшість вказала органи Державної фіскальної служби (ДФС). Такий результат корелює з відповідями на інші питання – нелегальний податковий тиск, неможливість отримати відшкодування ПДВ тощо. Ймовірно, що якби цей варіант було додано до переліку запропонованих відповідей, ДФС могла б позмагатись з судами та прокуратурами за першість в анти-рейтингу.

Відповідно до результатів опитування, більшість компаній запровадила антикорупційні програми для протидії корупцій-

ним ризикам. Деякі компанії регламентували антикорупційні механізми в інших документах.

Графік 8 | Підходи до запровадження антикорупційних заходів

<p>Чи є антикорупційна програма у Вашій компанії?</p>	<p>84% Так, ми запровадили таку програму</p>	<p>11% Ні, ми не маємо антикорупційної програми</p>	<p>5% Антикорупційні заходи регулюються іншими документами</p>
--	---	--	---

Графік 9 | Відсоток компаній, які призначили особу, відповідальну за реалізацію антикорупційної програми

	2014	2015
<p>Чи має Ваша компанія особу, відповідальну за реалізацію антикорупційної програми?</p>	<p>72% Так</p>	<p>76% Так</p>

Ми можемо прослідкувати певну позитивну динаміку порівняно з 2014 р. Ймовірно, це спричинено останніми змінами у законодавстві, що вимагають від компаній розробляти та вживати заходи, які є необхідними та обґрунтованими для запобігання корупції. Крім того, призначення особи, відповідальної за

реалізацію антикорупційної програми, є обов'язковим для компаній, які беруть участь у певних державних закупівлях.

Також варто зазначити, що, порівняно з 2014 р., стало більше респондентів, чії компанії планують запровадити відповідну посаду.

Практики компаній щодо боротьби з корупцією

Чи змусили останні законодавчі зміни внести корективи до антикорупційних політик компаній?

Схоже, що не зважаючи на прийняття нового антикорупційного законодавства, в якому містяться конкретні вимоги до приватних компаній щодо запобігання корупції, більшість респондентів не побачила необхідності зміню-

вати наявні антикорупційні програми.

Причиною цьому може бути те, що більшість членів Палати є міжнародними компаніями, що вже запровадили суворі антикорупційні програми.

Графік 10 | Вплив нового антикорупційного законодавства на антикорупційні програми компаній

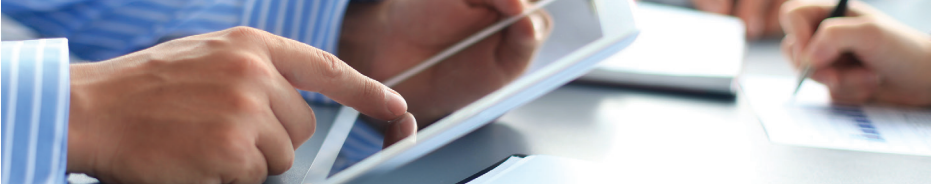
- % Компанії, що змінили антикорупційну програму
- % Компанії, що не змінювали антикорупційну програму
- % Компанії, яким не відомо про зміни в антикорупційному законодавстві

Велика кількість компаній запровадила процедури повідомлення про корупційні правопорушення як інструмент запобігання корупції. У той же час, майже чверть опитаних компаній не мають таких процедур, і лише кілька перебувають в процесі їх запровадження.

64% опитаних компаній запровадили процедуру для внутрішнього повідомлення про корупційні порушення

Деякі компанії запровадили процедури не лише для внутрішнього, але і для зовнішнього повідомлення.

Водночас, частина респондентів зазначила, що вони повідомляють про корупційні правопорушення відповідно до вимог чинного законодавства, а деякі взагалі не знають про існування гарячих ліній для таких повідомлень або ж зазначають, що такі механізми є недостатньо зрозумілими.

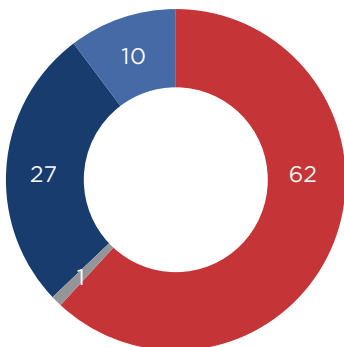
Відповідаючи на питання, що має бути зроблено для заохочення компаній повідомляти про корупцію, більшість респондентів зазначила, що необхідною передумовою є належне розслідування та покарання злочинців.

Водночас, неналежний захист осіб, що інформують про корупційні порушення, не вважається перешкодою для надання такої інформації. Це не дивно, так як безпосереднє надання відомостей про корупцію правоохоронним органам є,

швидше, рідкісним явищем в Україні, тому, відповідно, немає кого захищати.

Відповідно до наведених нижче даних, деякі респонденти не вірять у плідну співпрацю з правоохоронними органами та побоюються, що замість покарання корупціонера своїм повідомленням вони наразять на небезпеку компанію. Респонденти могли обрати свій варіант відповіді, тож частина зазначила, що лише комплексне застосування всіх заходів може спонукати їх до співпраці.

Графік 11 | Необхідні заходи для заохочення інформування про корупцію

- % Забезпечити належне розслідування та покарання
- % Покращити захист викривачів корупції
- % Повідомлення не повинно негативно вплинути на компанію
- Інше

Практики компаній щодо боротьби з корупцією

Було також пов'язане з цим питання щодо умов, за яких компанії були б готові повідомити про корупційні правопорушення. Знову ж таки, необхідною умовою більшість респондентів назвала належне використання наданої інформації з метою забезпечення покарання злочинця. Цікаво, що лише вісім відсотків респондентів відзначили, що інформація про нього/неї або компанію повинна залишатися анонімною. Це підкреслює готовність бізнесу діяти відкрито і співпрацювати з владою.

Респондентами були запропоновані і інші підходи, серед яких надання анонімно-

ваних повідомлень через посередника. Слід зазначити, однак, що можливість анонімного інформування про корупцію приватним сектором не передбачена законодавством України, і посередник може одержати запит від правоохоронних органів про надання відомостей щодо інформаторів. Таким чином, посередником мають бути використані відповідні технічні засоби для забезпечення реальної анонімності повідомлень, що надходять.

“ Повідомлення мають бути анонімними та надаватися через представника всієї індустрії

Графік 12 | Оцінка ефективності співпраці з правоохоронними органами та покарання осіб, що вчинили корупційні правопорушення

	2014	2015
Чи має Ваша компанія приклад успішної співпраці з правоохоронними органами щодо розслідування корупційного злочину?	17% Так	7% Так
Чи має Ваша компанія приклад ефективного покарання корупціонера за вироком суду?	12% Так	2% Так

Як можна побачити з даних вище, зменшилася кількість компаній, що мали позитивний досвід співпраці з правоохоронними органами та покарання злочинця за вироком суду. Така динаміка цілком передбачувана в контексті

наведеної в попередньому розділі інформації щодо рівня корупції в судах та прокуратурі, а також зневіри бізнесу в їх можливостях ефективно розслідувати та карати за корупційні діяння.

Як загальне сприйняття корупції в Україні впливає на бізнес?

Більшість респондентів зазначили, що високий рівень корупції в Україні призводить до підвищення вартості юридичного супроводу. На другому місці – підвищення вартості аудиту і запровадження комплаєнс-процедур, на третьому – відмова іноземних партнерів від

співпраці. Цього року ми надали можливість запропонувати власний варіант відповіді та отримали досить цікаві результати. Більший шрифт вказує на те, що відповідний варіант обрали два або більше респондентів.

Несприятливий інвестиційний клімат

Ризик закриття бізнесу

Неможливість вийти

Важко сказати

на європейські ринки

Додаткові витрати

Я не знаю

Не впливає

Головний офіс з підозрою ставиться до української дочірньої компанії (наприклад, не дає можливості розширювати бізнес)

Зменшення ваги юридичної експертизи/
замовлень на юридичний супровід

Перша та друга відповіді

Через вплив вищих посадових осіб, окремі компанії
мають переваги

Оцінка учасників опитування

Переважає більшість опитаних вважає, що саме боротьба з корупцією повинна бути основним пріоритетом уряду для поліпшення бізнес-клімату та підвищення інвестиційної привабливості України. Лише 18% опитаних відзначили, що існують більш нагальні проблеми. Це чіткий

сигнал з боку бізнес-спільноти стосовно того, що має стати пріоритетом уряду на найближчий час.

82% опитаних вважають боротьбу з корупцією пріоритетом №1 для поліпшення бізнес-клімату

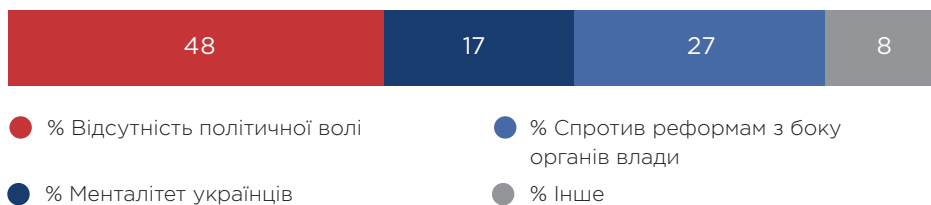
Наступні цифри, на наш погляд, сильно резонують з громадським настроєм. Незважаючи на оголошені владою здобутки, більшість респондентів вважає, що основною перешкодою у боротьбі з корупцією є недостатність політичної волі.

Небажання чиновників прийняти нові правила гри є другою найбільшою перешкодою для подолання корупції. Для багатьох такі нові правила означають

звільнення або припинення незаконних доходів від корупційних схем.

Деякі респонденти назвали низькі зарплати, недосконалість законодавства і економічний безлад як фактори, що заважають уряду ефективно боротися з корупцією. Деякі також вважають, що найбільша проблема в тому, що окремі зловмисники не вбачають корупцію в своїх діях — для них вона є частиною рутинних процесів.

Графік 13 | Найбільші перешкоди для подолання корупції в Україні

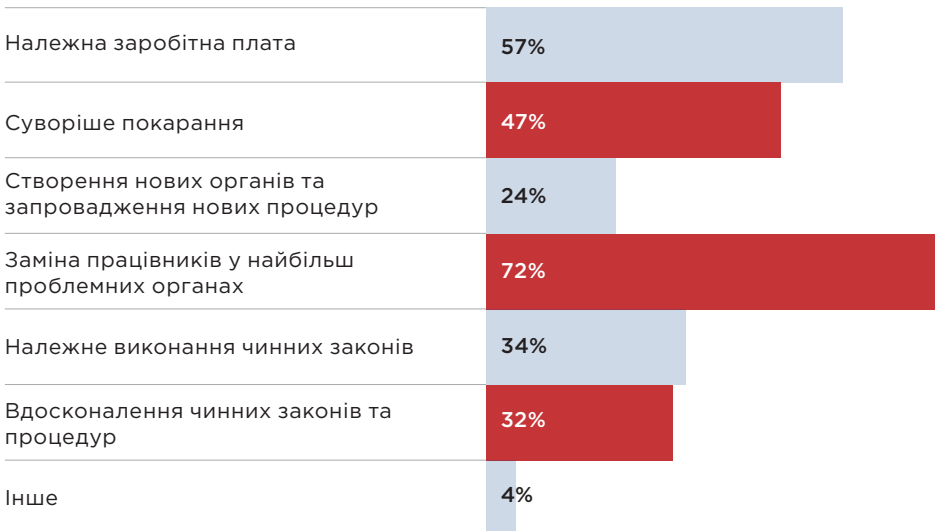
Які способи боротьби з корупцією є найбільш ефективними?

Майже 75 відсотків респондентів упевнені, що найкращим методом викорінення корупції є заміна всіх працівників у найбільш проблемних органах, як це було зроблено з поліцією.

Значна кількість опитаних найбільш ефективним способом знищення корупції вважає створення нових органів

замість тих, що себе дискредитували. У 2014 р. більші надії покладалися на вдосконалення чинних законів та процедур. Результати ж останнього опитування вказують на те, що бізнес не вірить у відчутні позитивні зрушення доки корумповані державні службовці залишаються на своїх місцях.

Графік 14 | Найбільш ефективні методи боротьби з корупцією*

* Респондентам було запропоновано обрати до трьох варіантів відповіді

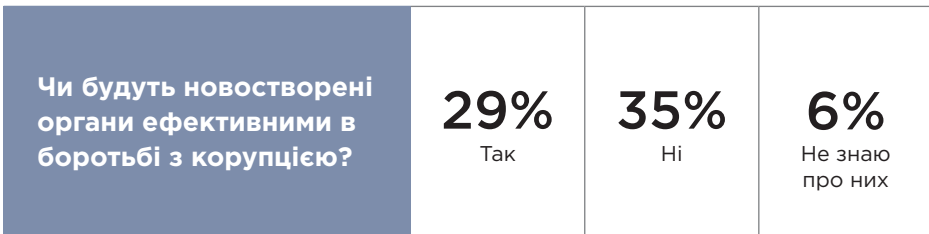
Оцінка учасників опитування

Належна заробітна плата — це ще одна важлива передумова для боротьби з корупцією. Навіть з заміною всіх працівників у найбільш корумпованих органах, низька заробітна плата раніше чи пізніше може стимулювати багатьох нових працівників шукати додаткові джерела доходу. Майже половина респондентів вважає, що чинні закони, які передбачають відповідальність за корупцію, є недостатньо суворими. Однак, враховуючи зростаючу тенденцію до посилення санкцій за корупцію протягом останніх кількох років, ймовірно, що респонденти закликали не до посилення санкцій, а швид-

ше, до належного застосування чинного законодавства та покарання злочинців. Деякі респонденти запропонували власні відповіді і наполягали на зміні моделі освіти та забезпечення кращого навчання для посадових осіб. Водночас, чимало респондентів переконані, що будь-які заходи можуть бути ефективними лише за умов наявності політичної волі для підтримки та стимулювання антикорупційних ініціатив.

“ Ці заходи можуть бути ефективними лише якщо є політична воля

Графік 15 | Оцінка потенційної ефективності антикорупційних органів

Наведені вище цифри можуть створити враження, що більшість респондентів має негативний прогноз щодо ефективності нових антикорупційних органів. Тим не менш, слід зазначити, що 30 відсотків респондентів запропонували

власну відповідь, і ці відповіді є досить обнадійливими.

Результати вказують на те, що багато респондентів все ще сподіваються, що антикорупційні органи виправдають

очікування суспільства і покажуть відчутний результат. Деякі респонденти не можуть передбачити, наскільки ефективними будуть ці органи і чекають доки вони проявлять себе у дії. Деякі ще раз підкреслили, що без політичної

волі не можна очікувати якогось вагомого прогресу.

“ Так, вони можуть бути ефективними, але лише за умови «прозорості» громадян

Чи є помітний прогрес?

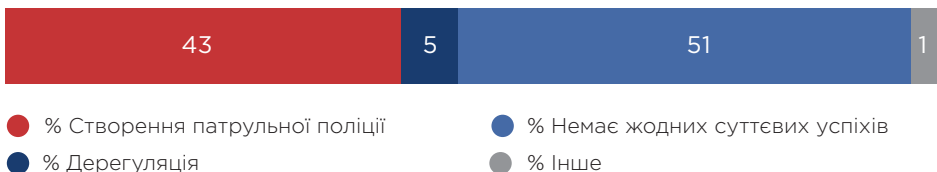
У той час як попередні питання були сфокусовані на виявленні проблемних сфер та збору пропозицій щодо того, як уряд може поліпшити свою антикорупційну політику, це питання було спрямоване на виявлення найбільшого успіху в антикорупційній боротьбі у 2014-2015 рр. Як Ви можете бачити з графіку нижче, більшість респондентів не помітили жодних суттєвих успіхів.

Майже половина респондентів вважає створення патрульної поліції найбільшим успіхом у боротьбі з корупцією, в

той час як лише деякі вважають найбільшим досягненням дерегуляційні ініціативи.

Слід зазначити, що нами було запропоновано лише три варіанти відповіді, але респонденти могли запропонувати власні варіанти. Тим не менше, лише один респондент запропонував свій варіант, згадавши серед найбільших успіхів у боротьбі з корупцією реформи Міністерства юстиції та передачу державних закупівель міжнародним організаціям.

Графік 16 | Найбільший успіх у боротьбі з корупцією за період з березня 2014 по жовтень 2015

Рекомендації

Більше половини опитаних очікують побачити позитивні зрушення у питанні боротьби з корупцією у 2016 році.

51% респондентів налаштовані оптимістично щодо перспектив боротьби з корупцією у 2016 році

Незважаючи на загалом позитивні результати, така велика кількість, безумовно, повинна викликати занепоко-

ення уряду. Багато вже зроблено, від ухвалення нового антикорупційного закону до створення нових органів, які будуть зосереджені винятково на запобіганні та боротьбі з корупцією, але, як ми бачимо, цього було недостатньо для того, щоб переконати бізнес в успішності антикорупційної боротьби. Час покаже, чи зможе уряд довести свою ефективність, та чи покращаться показники у 2016 році.

Рекомендації

Для тих, хто ознайомився зі звітом та бачить результати і динаміку змін, наведені нижче рекомендації є очевидними. Крім того, ключові рекомендації часто озвучують політики та громадські діячі. У той же час, ми вважаємо, що узагальнення нижче буде корисним для розуміння основних очікувань та вимог бізнес-спільноти.

Одним з основних трендів, що легко прослідковується на сторінках цього звіту, є високий рівень недовіри бізнесу до ініціатив уряду щодо зниження рівня корупції. Компанії більше не вірять обіцянкам та новим ініціативам, натомість очікуючи реальних дій та результатів. Зрозуміло, що такі дії послідовними, а уряд не може своїми діями ставити під сумнів дійсність антикорупційних намірів, як це нерідко ставалось у 2015.

Такий підхід є вкрай важливим для того, щоб приватний сектор побачив реальну політичну волю до фундаментальних змін.

Іншим важливим фактором для забезпечення ефективності боротьби з корупцією є повна підтримка владою нових антикорупційних органів, які мають стати основними рушіями змін. Не без перешкод, ці органи нарешті отримали необхідне фінансування та мають необхідні ресурси для початку ефективної роботи. Не можна допускати урізання фінансування з тих чи інших причин, та слід забезпечити його безперервність для гарантування фінансової незалежності антикорупційних органів.

Пов'язаним питанням є забезпечення належної оплати праці державних служ-

бовців. Зрозуміло, що в умовах військової агресії проти України та економічної нестабільності цього досягти складно, тому уряд має шукати нестандартних шляхів. Зважаючи на це, озвучена ініціатива щодо створення міжнародними донорами спеціального фонду для оплати праці найвищих посадовців та керівників державних підприємств видається гарною ідеєю. Крім того, зменшення корупції має вивільнити значні суми бюджетних коштів, що нині вимиваються через корупційні схеми.

Зважаючи на те, що суди вже вдруге поспіль стають лідером анти-рейтингу найбільш корумпованих органів, радикальна судова реформа є неминучою – у іншому разі, діяльність антикорупційних органів може виявитись марною. Сумний досвід з люстрацією показав, що судді можуть ефективно захищати себе від ініціатив, що несуть в собі загрозу. Зважаючи на це, необхідні докорінно нові підходи. Серед останніх таких ідей – створення спеціальних антикорупційних судів і поступова заміна суддів, які себе скомпроментували. Такий підхід резонує

з наведеними вище результатами, відповідно до яких повна заміна кадрів у проблемних органах є найбільш ефективним способом боротьби з корупцією.

Результати також вказують на те, що найчастіше до корупції вдаються задля прискорення процедур. Тому цілком виправданим видається спрямування максимальних зусиль для подальшої дерегуляції та спрощення існуючих процедур, що допоможе зменшити попит на вирішення питань у незаконний спосіб. У 2015 р. чимало було зроблено у цьому напрямку, тому вкрай важливим є забезпечення високого темпу подальших реформ.

Це лише базові кроки, які можуть стати фундаментом для подальших змін. Наведені рекомендації відображають позицію бізнес-спільноти і, очікувано, адресовані органам влади. В той же час, приватному сектору також є над чим працювати. Лише постійний діалог та спільні зусилля допоможуть досягти відчутних зрушень у боротьбі з корупцією, покращити інвестиційний клімат та забезпечити сталий розвиток.

Нові антикорупційні органи та їх роль в антикорупційному механізмі

Національне антикорупційне бюро

	Керівник:	Артем Ситник
	Веб-сайт:	http://www.nabu.gov.ua/en
	Гаряча лінія:	0 800 503 200
	Завдання:	Розслідування корупційних правопорушень
	Компетенція:	Розслідування зловживання владою та корупційних правопорушень, які вчинені вищими посадовими особами України, перевищують певну граничну суму грошових коштів (близько 700 тис. гривень), або передбачають надання неправомірної вигоди будь-якій іноземній посадовій особі або вищій посадовій особі України

Повноваження стосовно суб'єктів господарювання:

- Отримання інформації про операції, рахунки, вклади, правочини юридичних або фізичних осіб. Така інформація повинна бути надана протягом трьох робочих днів, або протягом п'яти робочих днів у разі одержання обґрунтованого звернення про продовження строку
- Опечатування приміщень на строк до 10 календарних днів та вилучення документів і предметів на підставі судового рішення
- Використання у виняткових випадках приватних транспортних засобів з наступним відшкодуванням завданих збитків

Спеціалізована антикорупційна прокуратура

Керівник:

Назар Холодницький

Завдання:

Державне обвинувачення щодо корупційних правопорушень

Компетенція:

Підтримання державного обвинувачення в судах, нагляд за додержанням законів під час проведення розслідувань Національним антикорупційним бюро, представництво інтересів держави та громадян у випадках, пов'язаних з корупційними правопорушеннями

Національне агентство з питань запобігання корупції

Керівництво:

**Наталія Корчак, Олександр Скопич,
Руслан Рябошапка та Руслан Радецький.**
Один член ще повинен бути обраний

Завдання:

Запобігання корупційним правопорушенням

Компетенція:

Формування державної антикорупційної політики, ведення реєстру корупційних правопорушень, координація зусиль по боротьбі з корупцією, перевірка декларацій про доходи

Повноваження стосовно суб'єктів господарювання:

- Отримання від юридичних осіб інформації, необхідної для виконання завдань Агентства. Така інформація повинна бути надана протягом 10 робочих днів
- Отримання від юридичних осіб заяв про порушення антикорупційного законодавства, проведення відповідних перевірок за зазначеними фактами
- Внесення приписів про порушення вимог законодавства щодо етичної поведінки та інших антикорупційних обмежень
- Вживання заходів щодо притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень

Для отримання додаткової інформації, будь ласка, звертайтеся до Володимира Монастирського за адресою: volodymyr.monastyrskyy@dentons.com

Американська торговельна палата в Україні:

Бізнес-центр «Горизонт Парк»
вул. Амосова 12, 15 поверх, м. Київ, 03680, Україна
Телефон (380-44) 490-5800, Факс (380-44) 490-5801
chamber@chamber.ua
www.chamber.ua